YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

12 päivänä helmikuuta 2008 *

Asiassa C-199/06,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Conseil d'État (Ranska) on esittänyt 29.3.2006 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 2.5.2006, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Centre d'exportation du livre français (CELF) ja

Ministre de la Culture et de la Communication

vastaan

Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE),

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, G. Arestis, U. Lõhmus ja L. Bay Larsen (esittelevä tuomari) sekä tuomarit A. Borg Barthet, M. Ilešič, J. Malenovský, J. Klučka ja E. Levits,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

julkisasiamies: J. Mazák,
kirjaaja: hallintovirkamies J. Swedenborg,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 27.2.2007 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Centre d'exportation du livre français (CELF), edustajinaan avocat J. Molinié, avocat O. Schmitt, avocat P. Guibert ja avocat A. Tabouis,

– Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE), edustajinaan avocat N. Coutrelis ja avocat V. Giacobbo,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään G. de Bergues ja S. Ramet,

– Tanskan hallitus, asiamiehenään C. Thorning, avustajinaan advokat P. Biering ja advokat K. Lundgaard Hansen,

– Saksan hallitus, asiamiehinään C. Schulze-Bahr ja M. Lumma,

– Unkarin hallitus, asiamiehenään J. Fazekas,

– Alankomaiden hallitus, asiamiehinään H. G. Sevenster ja P. P. J. van Ginneken,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään V. Di Bucci ja J.-P. Keppenne,

– EFTAn valvontaviranomainen, asiamiehinään M. Sánchez Rydelski ja B. Alterskjær,

kuultuaan julkisasiamiehen 24.5.2007 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee EY 88 artiklan 3 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Centre d'exportation du livre français (CELF) (jäljempänä CELF) ja ministre de la Culture et de la Communication (Ranskan kulttuuri- ja viestintäministeri) sekä Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE) (jäljempänä SIDE) ja jossa on kyse Ranskan valtion CELF:lle maksamista tuista.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

Pääasian tausta ja yhteisön menettelyt

3 CELF, joka on osuustoiminnallinen osakeyhtiö, toimii vientikomissionsaajana.

4 Sen yhtiöjärjestyksen mukaan sen toimialaan kuuluu kirjoja, lehtisiä ja kaikenlaisia muita tiedonjakovälineitä koskevien tilausten toimittaminen suoraan ulkomaille ja Ranskan merentakaisille alueille ja departementteihin ja yleisemmin kaikkien sellaisten toimenpiteiden toteuttaminen, joilla pyritään etenkin ranskalaisen kulttuurin edistämiseen kaikkialla maailmassa edellä mainittujen tiedonjakovälineiden avulla.

5 CELF kokoaa yhteen arvoltaan vähäiset kirjojen tilaukset, minkä ansiosta ulkomaiset asiakkaat voivat kääntyä yhden ainoan neuvottelukumppanin puoleen sen sijaan, että ne joutuisivat käyttämään suurta määrää toimittajia, ja niillä on näin käytettävänään laajin mahdollinen tarjonta. Se tyydyttää toimijoiden koko kysynnän tilausten suuruudesta riippumatta myös siinä tapauksessa, etteivät tilaukset ole kannattavia.

6 CELF:n velvoitteet on vahvistettu Ranskan kulttuuri- ja viestintäministerin kanssa tehdyissä sopimuksissa.

7 CELF sai vuosina 1980–2002 Ranskan valtion myöntämää toiminta-avustusta ulkomailla toimivien kirjakauppojen tekemien pienten tilausten käsittelemisestä aiheutuvien lisäkustannusten korvaamiseksi.

8 CELF:n kilpailija SIDE tiedusteli vuonna 1992 Euroopan yhteisöjen komissiolta sitä, oliko CELF:lle myönnetyt tuet ilmoitettu EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan (josta on tullut EY 88 artiklan 3 kohta) mukaisesti.

9 Komissio pyysi vastausta Ranskan hallitukselta ja sai tältä tietoja CELF:n hyväksi toteutetuista toimenpiteistä.

10 Komissio vahvisti SIDE:lle tuen olemassaolon ja antoi tälle tiedon siitä, ettei kyseisiä toimenpiteitä ollut ilmoitettu.

11 Komissio katsoi 18.5.1993 tekemällään päätöksellä NN 127/92, jota koskeva ilmoitus julkaistiin 25.6.1993 ilmestyneessä Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä otsikolla ”Ranskankielisen kirjallisuuden viejille myönnetyt tuet” (EYVL C 174, s. 6), että kun otetaan huomioon kirja-alan erityinen kilpailutilanne ja kyseisten tukijärjestelmien kulttuurinen tavoite, tukiin voitiin soveltaa EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan d alakohdan (josta on tullut EY 87 artiklan 3 kohdan d alakohta) mukaista poikkeusta.

12 SIDE nosti Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteen kyseisen päätöksen kumoamiseksi.

13 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi asiassa T-49/93, SIDE vastaan komissio, 18.9.1995 antamallaan tuomiolla (Kok. 1995, s. II-2501) mainitun päätöksen siltä osin kuin se koski yksinomaan CELF:lle myönnettyä avustusta niiden ylimääräisten kustannusten korvaamiseksi, joita aiheutui ulkomailla toimivien kirjakauppojen tekemien, ranskankielisiä kirjoja koskevien pienten tilausten käsittelemisestä.

14 Se katsoi, että komission olisi pitänyt tutkia perusteellisesti kilpailuolosuhteet kyseisillä markkinoilla, ennen kuin se totesi, että toimenpiteet ovat yhteismarkkinoille soveltuvia. Komissiolla oli siis ollut velvollisuus ryhtyä EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdassa (josta on tullut EY 88 artiklan 2 kohta) määrättyyn kontradiktoriseen menettelyyn.

15 Komissio päätti 30.7.1996 aloittaa kyseisten tukien osalta muodollisen tutkintamenettelyn.

16 Se teki tutkintansa päätteeksi 10.6.1998 päätöksen 1999/133/EY valtiontuesta Coopérative d'exportation du livre français'lle (CELF) (EYVL L 44, s. 37), jossa se yhtäältä totesi, että tuet ovat sääntöjenvastaisia sillä perusteella, ettei niitä ole ilmoitettu sille, ja toisaalta katsoi, että mainitut tuet soveltuvat yhteismarkkinoille, koska ne täyttävät edellytykset perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan d alakohdan mukaisen poikkeuksen myöntämiselle.

17 Tästä päätöksestä nostettiin kaksi kumoamiskannetta.

18 Ranskan tasavallan yhteisöjen tuomioistuimessa sillä perusteella nostama ensimmäinen kanne, että komissio ei ollut soveltanut EY:n perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohtaa (josta on tullut EY 86 artiklan 2 kohta), hylättiin asiassa C-332/98, Ranska vastaan komissio, 22.6.2000 annetulla tuomiolla (Kok. 2000, s. I-4833).

19 SIDE:n ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostama toinen kanne hyväksyttiin asiassa T-155/98, SIDE vastaan komissio, 28.2.2002 annetulla tuomiolla (Kok. 2002, s. II-1179), jossa todetaan, että merkityksellisten markkinoiden määrittelemisessä oli tehty ilmeinen arviointivirhe, ja jolla komission päätös kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan tukien soveltuvan yhteismarkkinoille.

20 Kyseisen kumoamisen johdosta komissio totesi tuet uudelleen yhteismarkkinoille soveltuviksi Ranskan myöntämästä valtiontuesta Coopérative d'éxportation du livre français'lle (CELF) 20.4.2004 tekemällään päätöksellä 2005/262/EY (EUVL L 85, s. 27).

21 SIDE nosti kyseisestä päätöksestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kumoamiskanteen. Menettely on parhaillaan vireillä kyseisessä tuomioistuimessa (asiaT-348/04).

Kansalliset menettelyt ja ennakkoratkaisukysymykset

22 Kansallisissa viranomaisissa ja tuomioistuimissa on pantu vireille menettelyjä samanaikaisesti yhteisön tasolla käynnissä olevien menettelyjen kanssa.

23 Edellä mainitussa asiassa SIDE vastaan komissio 18.9.1995 annetun tuomion johdosta SIDE vaati kulttuuri- ja viestintäministeriltä, että CELF:lle myönnetyn tuen maksaminen lopetetaan ja jo maksettujen tukien määrä palautetaan.

24 Kyseinen pyyntö hylättiin 9.10.1996 tehdyllä päätöksellä.

25 SIDE nosti tribunal administratif de Paris'ssa kanteen mainitun päätöksen kumoamiseksi.

26 Kyseinen tuomioistuin kumosi riidanalaisen päätöksen 26.4.2001 antamallaan tuomiolla.

27 Kulttuuri- ja viestintäministeri sekä CELF hakivat muutosta tähän tuomioon cour administrative d'appel de Paris'ssa.

28 Cour administrative d'appel de Paris pysytti asianomaisen tuomion 5.10.2004 antamallaan tuomiolla ja määräsi Ranskan valtion perimään takaisin CELF:lle ulkomailla toimivien kirjakauppojen tekemien pienten kirjatilausten käsittelyn perusteella maksetut summat kolmen kuukauden kuluessa tuomion tiedoksi antamisesta, tai muuten sille määrättäisiin uhkasakkona 1 000 euroa kutakin viivästyspäivää kohden.

29 CELF ja kulttuuri- ja viestintäministeri panivat Conseil d'État'ssa vireille valitukset, joissa vaadittiin kyseisen tuomion ja tribunal administratif de Paris'n antaman tuomion kumoamista.

30 Kyseisten valitusten yhteydessä muutoksenhakijat ovat muun muassa väittäneet, että cour administrative d'appel on tehnyt oikeudellisen virheen ja oikeudellista luonnehdintaa koskevan virheen, kun se ei ole katsonut, että esillä olevassa asiassa

se, että komissio oli katsonut tuet yhteismarkkinoille soveltuviksi, oli esteenä tuen palautusvelvollisuudelle, joka lähtökohtaisesti seuraa siitä sääntöjenvastaisuudesta, joka liittyy tukitoimenpiteiden toteuttamiseen jäsenvaltion toimesta EY 88 artiklan 3 kohdan vastaisesti.

31 Koska Conseil d'État katsoi asian ratkaisun riippuvan yhteisön oikeuden tulkinnasta, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko valtiolla oikeus EY 88 artiklan perusteella, silloin kun sen yritykselle myöntämä tuki on sääntöjenvastainen ja sääntöjenvastaisuus on todettu tämän valtion omissa tuomioistuimissa sillä perusteella, ettei tukea ole etukäteen ilmoitettu – – komissiolle EY 88 artiklan 3 kohdassa edellytetyllä tavalla, olla perimättä takaisin tukea tuen saaneelta elinkeinonharjoittajalta siksi, että komissio on kolmannen osapuolen vireille saattamassa menettelyssä todennut tuen yhteensopivaksi yhteismarkkinoihin kohdistuvan sääntelyn kanssa ja tällä tavoin arvioinut tämän yhteensopivuuden sille yksinomaisesti kuuluvan valvontavallan nojalla?

2) Jos tuen palautusvelvollisuus vahvistetaan, onko palautettavaa rahamäärää laskettaessa otettava huomioon jaksot, joiden ajan kyseinen tuki on – – komission päätösten nojalla ollut yhteensopiva yhteismarkkinoihin kohdistuvan sääntelyn kanssa ennen näiden päätösten kumoamista Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioilla?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

32 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään, onko EY 88 artiklan 3 kohdan viimeistä virkettä tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin on velvollinen määräämään kyseisen määräyksen vastaisesti toteutetun tuen takaisin perimisestä, jos komissio on tehnyt lopullisen päätöksen, jolla mainittu tuki todetaan EY 87 artiklan tarkoituksessa yhteismarkkinoille soveltuvaksi.

33 Tältä osin on huomautettava, että EY 88 artiklan 3 kohdan ensimmäisessä virkkeessä määrätään jäsenvaltioille kuuluvasta velvollisuudesta ilmoittaa tuen myöntämistä tai muuttamista koskevasta suunnitelmasta.

34 EY 88 artiklan 3 kohdan toisessa virkkeessä määrätään, että jos komissio katsoo, että ilmoitettu suunnitelma ei ole EY 87 artiklan tarkoituksessa yhteismarkkinoille soveltuva, se aloittaa EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun menettelyn viipymättä.

35 EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä määrätään, että jäsenvaltio, jonka on tarkoitus myöntää tukea, ei saa toteuttaa ehdottamiaan toimenpiteitä, ennen kuin mainitussa menettelyssä on tehty komission lopullinen päätös.

36 Kyseisen määräyksen kiellon tarkoituksena on sen takaaminen, etteivät tuen vaikutukset toteudu, ennen kuin komissiolla on ollut kohtuullisesti aikaa tarkastella suunnitelmaa yksityiskohtaisesti ja aloittaa tarvittaessa saman artiklan 2 kohdassa määrätty menettely (asia C-301/87, Ranska v. komissio, tuomio 14.2.1990, Kok. 1990, s. I-307, Kok. Ep. X, s. 319, 17 kohta, ns. Boussac Saint Frères -tapaus).

37 EY 88 artiklan 3 kohdassa otetaan siten käyttöön uusien tukisuunnitelmien ennakkovalvonta (asia 120/73, Lorenz, tuomio 11.12.1973, Kok. 1973, s. 1471, Kok. Ep. II, s. 177, 2 kohta).

38 Komissio on velvollinen tutkimaan suunnitellun tuen soveltuvuuden yhteismarkkinoille jopa silloin, kun jäsenvaltio ei noudata tukitoimenpiteiden toteuttamiskieltoa, ja kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on ainoastaan turvata komission lopullisen päätöksen tekemiseen asti yksityisten oikeussubjektien oikeudet, jos valtion viranomaiset eivät noudata EY 88 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua kieltoa (asia C-354/90, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, tuomio 21.11.1991, Kok. 1991, s. I-5505, Kok. Ep. XI, s. I-495, 14 kohta, ns. FNCE-tapaus). On näet tärkeää suojella niitä tahoja, joihin sääntöjenvastaisen tuen myöntämisestä johtuva kilpailun vääristyminen vaikuttaa (ks. vastaavasti asia C-368/04, Transalpine Ölleitung in Österreich ym., tuomio 5.10.2006, Kok. 2006, s. I-9957, 46 kohta).

39 Kansallisten tuomioistuinten on pääsääntöisesti hyväksyttävä EY 88 artiklan 3 kohdan vastaisesti maksettujen tukien palauttamista koskeva vaatimus (ks. mm. asia C-39/94, SFEI ym., tuomio 11.7.1996, Kok. 1996, s. I-3547, 70 kohta).

40 Komission lopullisesta päätöksestä ei näet seuraa, että tuen toteuttamista koskevien toimien, jotka ovat pätemättömiä sen vuoksi, että niihin on ryhdytty kyseisessä artiklassa tarkoitetun kiellon vastaisesti, pätemättömyys korjaantuisi jälkikäteen. Muunlainen tulkinta johtaisi siihen, että kyseessä oleva jäsenvaltio hyötyisi EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen noudattamatta jättämisestä ja että tämän artiklan tehokas vaikutus jäisi toteutumatta (em. FNCE-tapaus, tuomion 16 kohta).

41 Kansallisten tuomioistuinten on näin ollen taattava, että EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen rikkomisesta tehdään kaikki päätelmät niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti sekä tukitoimenpiteiden toteuttamista koskevien toimien

pätevyyden osalta että tämän määräyksen vastaisesti myönnetyn rahallisen tuen takaisin perimisen osalta (ks. em. FNCE-tapaus, tuomion 12 kohta; em. asia SFEI ym., tuomion 40 kohta; yhdistetyt asiat C-261/01 ja C-262/01, van Calster ym., tuomio 21.10.2003, Kok. 2003, s. I-12249, 64 kohta ja em. asia Transalpine Ölleitung in Österreich ym., tuomion 47 kohta).

42 Voi kuitenkin olla olemassa sellaisia poikkeuksellisia olosuhteita, joissa on epäasianmukaista määrätä tuen palauttamisesta (em. asia SFEI ym., tuomion 70 kohta).

43 Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut sellaisen tilanteen osalta, jossa komissio oli tehnyt kielteisen lopullisen päätöksen, että sääntöjenvastaisen tuen saajan mahdollisuutta vedota poikkeuksellisiin olosuhteisiin, joiden perusteella se on voinut perustellusti luottaa siihen, että kyseinen tuki on myönnetty oikein, ja mahdollisuutta kieltäytyä tämän johdosta tuen palauttamisesta, ei voida sulkea pois. Jos tällaisessa tapauksessa asia saatetaan kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi, kansallisen tuomioistuimen on arvioitava kyseiset olosuhteet esitettyään tarvittaessa yhteisöjen tuomioistuimelle tulkintaa koskevia ennakkoratkaisukysymyksiä (asia C-5/89, komissio v. Saksa, tuomio 20.9.1990, Kok. 1990, s. I-3437, Kok. Ep. X, s. 521, 16 kohta).

44 Komission osalta [EY 88] artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22.3.1999 annetun neuvoston asetuksen N:o 659/1999 (EYVL L 83, s. 1) 14 artiklan 1 kohdassa säädetään nimenomaisesti, että kielteisissä päätöksissä komissio ei saa vaatia tuen takaisin perimistä, jos tämä olisi yhteisön lainsäädännön jonkin yleisen periaatteen vastaista.

45 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa EY 88 artiklan 3 kohdan viimeiseen virkkeeseen perustuvaa vaatimusta tutkitaan sen jälkeen, kun komissio on tehnyt myönteisen päätöksen, kansallisen tuomioistuimen on siitä huolimatta, että kyseinen tuki on todettu yhteismarkkinoille soveltuvaksi, otettava kantaa tuen toteuttamista koskevien toimien pätevyyteen ja myönnetyn rahallisen tuen takaisin perimiseen.

46 Tällaisessa tapauksessa sen on yhteisön oikeuden mukaan määrättävä asianmukaisista toimenpiteistä, joilla sääntöjenvastaisuuden vaikutukset voidaan tehokkaasti korjata. Yhteisöjen oikeudessa ei kuitenkaan aseteta sille edes silloin, kun kyse ei ole poikkeuksellisista olosuhteista, velvollisuutta periä sääntöjenvastainen tuki takaisin kokonaisuudessaan.

47 EY 88 artiklan 3 kohdan viimeinen virke perustuu näet turvaamistavoitteeseen eli tavoitteeseen taata, ettei yhteismarkkinoille soveltumatonta tukea koskaan toteuteta. Tämä tavoite saavutetaan ensi vaiheessa väliaikaisesti kyseisessä määräyksessä vahvistetulla kiellolla ja tämän jälkeen lopullisesti komission lopullisella päätöksellä, joka estää, silloin kun se on kielteinen, ilmoitetun tukisuunnitelman toteuttamisen tulevaisuudessa.

48 Näin järjestetyllä ehkäisyllä pyritään siis siihen, että pelkästään yhteismarkkinoille soveltuvat tuet toteutetaan. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tukisuunnitelman toteuttamista lykätään siihen saakka, kunnes epäilys sen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille poistetaan komission lopullisella päätöksellä.

49 Kun komissio tekee myönteisen päätöksen, on siis ilmeistä, että tuen ennenaikainen maksaminen ei ole ristiriidassa tämän tuomion 47 ja 48 kohdassa tarkoitetun tavoitteen kanssa.

50 Tässä tapauksessa tällaisen tuen sääntöjenvastaisuus on muiden toimijoiden kuin kyseisen tuen saajan kannalta katsoen johtanut siihen, että yhtäältä ne joutuvat ottamaan riskin – joka lopulta ei toteudu – siitä, että yhteismarkkinoille soveltumaton tuki toteutetaan, ja että toisaalta ne joutuvat mahdollisesti kestämään kilpailun kannalta – aikaisemmin kuin niiden olisi pitänyt – yhteismarkkinoille soveltuvan tuen vaikutukset.

51 Tuensaajan kannalta katsoen perusteeton etu on muodostunut yhtäältä niiden korkojen maksamatta jäämisestä, jotka tuensaaja olisi suorittanut yhteismarkkinoille soveltuvan tuen kyseessä olevasta määrästä, jos sen olisi pitänyt lainata tämä määrä markkinoilta komission päätöstä odotettaessa, ja toisaalta sen kilpailuaseman parantumisesta markkinoiden muihin toimijoihin nähden sääntöjenvastaisuuden keston ajan.

52 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa kansallisen tuomioistuimen on siis yhteisön oikeuden perusteella määrättävä tuensaaja maksamaan korkoa sääntöjenvastaisuuden ajalta.

53 Se voi kansallisen oikeutensa yhteydessä tarvittaessa määrätä lisäksi sääntöjenvastaisen tuen takaisin perimisestä, tämän kuitenkaan rajoittamatta jäsenvaltion oikeutta toteuttaa kyseinen tuki uudestaan myöhemmin. Se saattaa samoin joutua hyväksymään vaatimuksia, jotka koskevat tuen sääntöjenvastaisuudesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamista (ks. vastaavasti em. asia SFEI ym., tuomion 75 kohta ja em. asia Transalpine Ölleitung in Österreich ym., tuomion 56 kohta).

54 Itse tuen osalta on vielä todettava, että toimenpide, joka muodostuisi yksinomaan velvollisuudesta periä tuki takaisin ilman korkoja, ei olisi lähtökohtaisesti omiaan korjaamaan sääntöjenvastaisuuden vaikutuksia siinä tilanteessa, jossa jäsenvaltio toteuttaa uudestaan mainitun tuen komission tekemän myönteisen lopullisen päätöksen jälkeen. Silloin kun tuen takaisinperinnän ja tuen uudelleen toteuttamisen välillä kulunut ajanjakso on lyhyempi kuin tuen ensimmäisen toteuttamisen ja lopullisen päätöksen välillä kulunut ajanjakso, tuensaajan olisi näet maksettava – jos se joutuu lainaamaan palautetun määrän – korkoja määrä, joka on pienempi kuin niiden korkojen määrä, jotka se olisi maksanut, jos sen olisi jo alun perin pitänyt lainata sääntöjenvastaisesti myönnettyä tukea vastaava määrä.

55 Ensimmäiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että EY 88 artiklan 3 kohdan viimeistä virkettä on tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin ei ole velvollinen

määräämään kyseisen määräyksen vastaisesti toteutetun tuen takaisin perimisestä, jos komissio on tehnyt lopullisen päätöksen, jolla mainitun tuen todetaan soveltuvan yhteismarkkinoille EY 87 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Se on yhteisön oikeuden perusteella velvollinen määräämään tuensaajan maksamaan korkoa sääntöjenvastaisuuden ajalta. Kansallisen oikeutensa yhteydessä se voi tarvittaessa määrätä lisäksi sääntöjenvastaisen tuen takaisin perimisestä, tämän kuitenkaan rajoittamatta jäsenvaltion oikeutta toteuttaa kyseinen tuki uudestaan myöhemmin. Se saattaa samoin joutua hyväksymään vaatimuksia, jotka koskevat tuen sääntöjenvastaisuudesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamista.

Toinen kysymys

56 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään sitä, koskeeko pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa menettelyllisessä tilanteessa EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisestä virkkeestä seuraava velvollisuus korjata tuen sääntöjenvastaisuuden vaikutukset laskettaessa niitä summia, jotka tuensaajan on maksettava, myös ajanjaksoa, joka on kulunut komission tekemän päätöksen, jolla kyseinen tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, ja sen välillä, kun yhteisöjen tuomioistuimet kumoavat mainitun päätöksen.

57 Tämä kysymys koskee joko niitä tukia, jotka mahdollisesti toteutetaan kyseisten kahden päivämäärän välillä, ja korkoja, jos kansallisen oikeuden mukaan tuen sääntöjenvastaisuudesta seuraa tuen takaisin periminen myös siinä tilanteessa, että tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, taikka saman ajanjakson kuluessa saatujen tukien pelkkiä korkoja, jos kansallisessa oikeudessa ei säädetä yhteismarkkinoille soveltuvan sääntöjenvastaisen tuen takaisin perimisestä.

58 Pääasiassa on kyse kahdesta ajanjaksosta eli ajanjaksoista, jotka kuluivat komission 18.5.1993 ja 10.6.1998 tekemien päätösten sekä niiden ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen julistamien tuomioiden välillä, joilla kyseiset päätöksen kumottiin 18.9.1995 ja 28.2.2002 (ks. tämän tuomion 11–21 kohta).

59 Esitetyllä kysymyksellä tuodaan esiin yhtäältä yhteisön toimielinten toimia koskevan laillisuusolettaman periaate ja toisaalta EY 231 artiklan ensimmäisessä kohdassa vahvistettu sääntö.

60 Yhteisön toimielinten toimia koskeva laillisuusolettama merkitsee sitä, että kyseisillä toimilla on oikeusvaikutuksia niin kauan kuin niitä ei ole peruutettu, kumottu kumoamiskanteen johdosta tai todettu pätemättömiksi ennakkoratkaisupyynnön tai lainvastaisuusväitteen seurauksena (asia C-475/01, komissio v. Kreikka, tuomio 5.10.2004, Kok. 2004, s. I-8923, 18 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

61 EY 231 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että jos kumoamiskanne on aiheellinen, yhteisöjen tuomioistuimet kumoavat riitautetun toimen. Tästä seuraa, että yhteisöjen tuomioistuimien kumoamisesta tekemällä päätöksellä poistetaan taannehtivasti riitautettu toimi kaikkien oikeussubjektien suhteen (yhdistetyt asiat C-442/03 P ja C-471/03 P, P & O European Ferries (Vizcaya) ja Diputación Foral de Vizcaya v. komissio, tuomio 1.6.2006, Kok. 2006, s. I-4845, 43 kohta).

62 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa laillisuusolettamaa ja kumoamisen taannehtivuutta koskevaa sääntöä sovelletaan peräkkäin.

63 Komission myönteisen päätöksen jälkeen toteutetut tuet oletetaan laillisiksi yhteisöjen tuomioistuimien kumoamisesta tekemään päätökseen saakka. Tämän jälkeen viimeksi mainitun päätöksen tekemisen päivänä kyseisten tukien osalta katsotaan EY 231 artiklan ensimmäisen kohdan perusteella, ettei niitä ole todettu kumotulla päätöksellä yhteismarkkinoille soveltuviksi, joten niiden toteuttamista on pidettävä sääntöjenvastaisena.

64 Näin ollen on ilmeistä, että tässä tapauksessa EY 231 artiklan ensimmäisestä kohdasta seuraavalla säännöllä päätetään taannehtivasti laillisuusolettaman soveltaminen.

65 On mahdollista, että kun komission myönteinen päätös on kumottu, sääntöjenvastaisesti toteutettujen tukien saaja voi vedota poikkeuksellisiin olosuhteisiin, joiden nojalla se on voinut perustellusti luottaa siihen, että tuet on myönnetty oikein, ja vastustaa tämän perusteella niiden palauttamista (ks. vastaavasti komission tekemän kielteisen lopullisen päätöksen osalta em. asia komissio v. Saksa, tuomion 16 kohta).

66 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin jo katsonut tilanteessa, jossa komissio oli alun perin päättänyt olla vastustamatta riidanalaisia tukia, että tällaisen olosuhteen ei voitu katsoa synnyttävän tuensaajayrityksen perusteltua luottamusta, koska kyseinen päätös oli riitautettu kanteen nostamiselle asetetun määräajan kuluessa ja yhteisöjen tuomioistuin oli sen sittemmin kumonnut (asia C-169/95, Espanja v. komissio, tuomio 14.1.1997, Kok. 1997, s. I-135, 53 kohta).

67 Yhteisöjen tuomioistuin on myös todennut, että niin kauan kuin komissio ei ole tehnyt hyväksymispäätöstä ja jopa niin kauan kuin määräaika kanteen nostamiselle tästä päätöksestä ei ole päättynyt, tuensaajalla ei ole varmuutta suunnitellun tuen laillisuudesta, joka yksin voi aikaansaada tuensaajan perustellun luottamuksen (ks. asia C-91/01, Italia v. komissio, tuomio 29.4.2004, Kok. 2004, s. I-4355, 66 kohta).

68 On todettava, että myöskään silloin kun kumoamiskanne on nostettu, tuensaajalla ei voi olla tällaista varmuutta, niin kauan kuin yhteisöjen tuomioistuimet eivät ole lopullisesti ratkaisseet asiaa.

69 Toiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa menettelyllisessä tilanteessa EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisestä virkkeestä seuraava velvollisuus korjata tuen sääntöjenvastaisuuden vaikutukset koskee laskettaessa niitä summia, jotka tuensaajan on maksettava, ja jollei kyse ole poikkeuksellisista olosuhteista, myös sitä ajanjaksoa, joka on kulunut komission tekemän päätöksen, jolla kyseinen tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, ja sen välillä, kun yhteisöjen tuomioistuimet kumoavat mainitun päätöksen.

Oikeudenkäyntikulut

70 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) EY 88 artiklan 3 kohdan viimeistä virkettä on tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin ei ole velvollinen määräämään kyseisen määräyksen vastaisesti toteutetun tuen takaisin perimisestä, jos komissio on tehnyt lopullisen päätöksen, jolla mainitun tuen todetaan soveltuvan yhteismarkkinoille EY 87 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Se on yhteisön oikeuden

perusteella velvollinen määräämään tuensaajan maksamaan korkoa sääntöjenvastaisuuden ajalta. Kansallisen oikeutensa yhteydessä se voi tarvittaessa määrätä lisäksi sääntöjenvastaisen tuen takaisin perimisestä, tämän kuitenkaan rajoittamatta jäsenvaltion oikeutta toteuttaa kyseinen tuki uudestaan myöhemmin. Se saattaa samoin joutua hyväksymään vaatimuksia, jotka koskevat tuen sääntöjenvastaisuudesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamista.

2) **Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa menettelyllisessä tilanteessa EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisestä virkkeestä seuraava velvollisuus korjata tuen sääntöjenvastaisuuden vaikutukset koskee laskettaessa niitä summia, jotka tuensaajan on maksettava, ja jollei kyse ole poikkeuksellisista olosuhteista, myös sitä ajanjaksoa, joka on kulunut Euroopan yhteisöjen komission tekemän päätöksen, jolla kyseinen tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, ja sen välillä, kun yhteisöjen tuomioistuimet kumoavat mainitun päätöksen.**

Allekirjoitukset